

آثار شیوع ویروس کرونا بر حوزه‌های اقتصادی چیست؟

مرکز پژوهش‌های مجلس در گزارشی ضمن بررسی آسیب‌های ویروس کرونا بر اقتصاد ایران، پیشنهادهایی را در زمینه فرایندی و مدیریت بازار، حمایت از کسب‌وکارها و حمایت از اقشار محروم ارائه کرد.

مرکز پژوهش‌های مجلس در گزارشی با عنوان «درباره مقابله با شیوع ویروس کرونا: بررسی آثار اقتصادی و پیشنهادهایی برای مدیریت تبعات آن» به بررسی آثار شیوع ویروس کرونا بر حوزه‌های اقتصادی پرداخته است.

در این گزارش تاکید اقتصاد ایران در حالی با معضل کرونا مواجه شده که متغیرهای اقتصاد کلان وضعیت مناسبی را نشان نمی‌داند.

در این گزارش آثار اقتصادی ویروس کرونا بر حوزه‌های اقتصاد کلان، بازرگانی، ارزی، بازار سرمایه، حوزه کسب و کارهای خرد و گردشگری تشریح و پیشنهادهایی به منظور کاهش تبعات اقتصادی شیوع ویروس کرونا ارائه شده است.

براساس اعلام مرکز آمار ایران رشد اقتصادی در ۹ ماهه نخست سال ۱۳۹۸، در حدود منفی ۷.۶ درصد و رشد اقتصادی بدون نفت نیز تقریباً صفر بوده است. همچنین، نرخ تورم نقطه به نقطه نیز در پایان بهمن ماه ۲۵ درصد بوده است. از سوی دیگر دولت به لحاظ منابع در تنگنا قرار دارد و کسری بودجه دولت یکی از معضلات مهم اقتصاد ایران برای سال ۱۳۹۹ است.

در چنین شرایطی، هزینه‌های تحمیل شده در اثر اپیدمی کرونا و همچنین کاهش تولید ناشی از آن، می‌تواند اقتصاد را با تورم‌های بالاتر و رشد‌های اقتصادی پایین‌تر مواجه سازد. از بین رفتن برخی از مشاغل و یا کاهش شدید درآمد در برخی از بخش‌ها باعث کاهش رشد اقتصادی می‌شود و از طرف دیگر، برخی مشاغل دیگر مانند تولیدات مواد بهداشتی وhellip; در این بازه زمانی رشد بالایی خواهند داشت.

در مقدمه این گزارش تاکید شده است: «شرط اصلی برای کنترل شیوع کرونا، کاهش حداکثری تعاملات اجتماعی غیرضروری در یک ماه آینده خواهد بود. لازمه این امر تعطیلی بسیاری از فعالیت‌های اقتصادی غیرضروری است که البته هزینه‌های اقتصادی را به اقشار مختلف تحمیل خواهد کرد. در این خصوص باید توجه داشت که ادامه این تعطیلی (تعطیلی) تعطیلی بنگاه‌های اقتصادی و ادراکات (پس از نیمه اول فروردین می‌تواند تبعات اقتصادی سنگینی در پی داشته باشد، اما استفاده از فرصت تعطیلات نوروزی می‌تواند تا حدی این هزینه را کاهش بدهد. مشابه این اتفاق در چین هم افتاد. همزمانی دو هفته خانه نشینی در بسیاری از شهرها و تعطیلات سال جدید، تا حدودی هزینه اقتصادی قرنطینه را کاهش داد. بنابراین تعطیلات عید، به کمک کنترل کرونا خواهد آمد، اما همزمان با آن باید سیاست‌هایی برای جبران درآمدهای کاهش یافته و همچنین تحریک تقاضا به اجرا گذاشته شود.»

در این گزارش به اختصار به بررسی آثار اقتصادی شیوع ویروس کرونا و ارائه برخی راهکارها جهت مدیریت آثار اقتصادی و حمایت از کسب‌وکارهای زیان‌دیده پرداخته شده است. پیشنهادهای ارائه شده در این گزارش باید با ملاحظه دو نکته زیر مدنظر قرار گیرد:

در پیشنهادها حمایت از کسب‌وکارها، اولویت بر حمایت‌هایی است که منجر به حفظ نیروی کار و عدم اخراج یا تعدیل آنها شود.

در پیشنهاد حمایت از اقشار ضعیف اولویت در حمایت‌هایی است که ضمن کنترل شیوع کرونا، منجر به کسب درآمد ثابت و تحریک تقاضای کل شود.

آثار شیوع ویروس کرونا بر حوزه‌های اقتصادی

محیط اقتصاد کلان

در گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس تاکید شده که شوک ناشی از کرونا، اقتصاد را هم با شوک عرضه و هم با شوک تقاضا مواجه می‌سازد. از یک طرف عرضه نیروی کار کاهش یافته و از طرف دیگر در تأمین مواد اولیه تولید نیز مشکلاتی ایجاد شده است. شوک عرضه، شوک تقاضا را به همراه خواهد داشت. تعطیلی کسب و کارها، منجر به تعدیل

نیروی کار می‌شود و کاهش درآمد خانوار، کاهش تقاضا را به همراه دارد. از طرف دیگر عدم اطمینان نسبت به آینده، خانوار را به تصمیم‌پس‌انداز بیشتر و به تعویق انداختن خرید اقلام غیرضروری ترغیب می‌کند. همین امر کاهش تقاضای کل بیشتری را موجب می‌شود. بنابراین انتظار می‌رود رکود اقتصادی ناشی از شوک ارزی و تحریم‌ها تشدید شود و لذا لازم است تا سیاست‌های حمایتی هم از خانوار و هم از کسب‌وکار صورت گیرد. در شرایطی که دولت با تنگنای مالی مواجه بوده و علاوه بر کاهش درآمدهای ناشی از تحریم و کاهش قیمت نفت و فرآورده‌های نفتی، با افزایش هزینه‌ها وhellip; های بهداشتی و درمانی ناشی از کرونا نیز روبه‌رو است، منابع برای سیاست‌های حمایتی به شدت محدود است.

حوزه بازرگانی

در حوزه بازرگانی و توزیع کالاها و خدمات نیز رخدادها و شرایط زیر پیش‌بینی می‌شود:

۱. هراس مصرف‌کنندگان کالاهای ایرانی در کشورهای منطقه و کاهش صادرات کشور و بستن مرزهای زمینی توسط کشورهای منطقه از جمله عراق، افغانستان و ترکیه و مرزهای هوایی به ویژه ترکیه، گرجستان و امارات به بهانه کرونا.

۲. تنظیم بازار اقلام و داروهای بهداشتی برای درمان و پیشگیری از جمله ماسک و مواد ضدعفونی‌کننده دست، قرص‌های تقویت‌ایمنی بدن، انواع ویتامین‌ها وhellip; به خوبی انجام نگرفته است. مشاهدات میدانی حاکی از آن است که متأسفانه علیرغم گذشت بیش از سه هفته از اعلام شیوع این ویروس در کشور، هنوز ستاد تنظیم بازار نتوانسته است بازار این محصولات را به نحو مطلوب تنظیم نماید و عده‌ای با احتکار و عدم عرضه به سودهای کلانی دست یافته‌اند.

۳. احتمال افزایش قاچاق برخی کالاهای اساسی و لوازم بهداشتی با توجه به سیاست برخی از کشورهای همسایه در افزایش ذخیره‌سازی از طرفی و سیاست‌های ارزی از طرف دیگر.

حوزه ارزی

ویروس کرونا از کانال‌های مختلف می‌تواند بر بازار ارز اثر بگذارد:

۱. کاهش قیمت نفت: با توجه به شیوع کرونا در اکثر اقتصادهای بزرگ جهان و چشم‌انداز منفی اقتصاد دنیا که در کاهش شدید و کم‌سابقه شاخص بورس‌های بین‌المللی و کاهش حدود ۳۰ درصدی قیمت نفت نمایان شده است (البته منازعات میان صادرکنندگان نفت هم در این کاهش شدید مؤثر بوده است)، ممکن است محدودیت‌های ارزی کشور بیش از گذشته شود.

۲. با توجه به کاهش شدید شاخص بورس‌های جهانی و قیمت نفت، قیمت محصولات خام و مواد اولیه که بخش عمده صادرات غیرنفتی ما را تشکیل می‌دهد نیز کاهش خواهد یافت. با توجه به اینکه سهم مواد خام و اولیه در صادرات غیرنفتی ما زیاد و برعکس سهم واردات این نوع مواد کم است و با فرض اینکه تعدیل کاهشی قیمت کالاهای نهایی کمتر از قیمت کالاها و مواد اولیه است، توازن صادرات غیرنفتی و واردات کشور به ضرر طرف صادرات به هم خواهد خورد.

۳. با توجه به شیوع کرونا در ایران و احساس خطر کشورهای همسایه به ویژه عراق، افغانستان و ترکیه و محدود کردن صادرات ایران به کشورشان، ایجاد منابع ارزی از کانال صادرات غیرنفتی برای کشور ممکن است با مشکلاتی مواجه شود.

۴. کرونا به واسطه ایجاد محدودیت در مسافرت های خارجی منجر به کاهش تقاضای ارز شب عید ناشی از کاهش سفرهای خارجی شده است.

حوزه بازار سرمایه

در حالت کلی اثرات ویروس کرونا بر بازار سرمایه را می توان در دو بُعد مدنظر قرار داد:

۱. ابعادی که پارامترهای اقتصادی و مالی بنگاه های موجود در بازار سهام را تحت تأثیر قرار می دهد؛ مانند فروش، تولید و سودآوری بنگاه ها،
۲. ابعاد مربوط به معاملات سهام بنگاه ها در بازار سرمایه. به منظور بررسی دقیق آثار ویروس کرونا بر بازار سرمایه لازم است به این نکته دقت شود که ماندگاری این ویروس در کشور و کشورهای همسایه به چه میزان است. چنانچه این ویروس ماندگاری کمی داشته باشد؛ می توان اثرات مالی و اقتصادی این ویروس را به عنوان یک شوک اقتصادی یا ریسک در نظر گرفت که ماندگاری اندکی در بازار سرمایه خواهد داشت. به بیانی دیگر؛ اثر این ویروس بر بازار سرمایه شامل بُعد دوم اثرات که همان هیجانی یا احساسی معامله کردن افراد است می شود که سبب کاهش شاخص به طور موقت خواهد بود.

پیش بینی می شود که با غلبه بر این ویروس؛ بازار بتواند مسیر طبیعی خود را طی کند. چنانچه این ویروس ماندگاری زیادی در کشور داشته باشد؛ اثرات آن علاوه بر بُعد دوم؛ بُعد اول را نیز شامل می شود. به بیانی دیگر؛ با پایداری ویروس کرونا پارامترهای اصلی تعیین ارزش قیمت سهام که همان جریان نقدی آتی بنگاه ها و سودآوریشان است؛ تحت تأثیر قرار می گیرد. بُعد اول شامل موارد زیر است:

۱. کاهش و توقف صادرات محصولات به دلیل بسته شدن مرزها یا ممنوعیت واردات از سایر کشورها که به کاهش تولید، فروش و درآمد می انجامد.
  ۲. کاهش تولید محصولات به دلیل کاهش عرضه مواد اولیه از سایر بنگاه ها.
  ۳. کاهش تولید محصولات به دلیل کاهش نیروی انسانی (کاهش شیفت کاری و یا تعطیلی موقت کارخانه ها).
- پدیده های فوق می تواند منجر به کاهش تولید، درآمد، سود شرکت ها و در نهایت به کاهش ارزش قیمت سهام در بازار و کاهش شاخص بازار سرمایه بینجامد. البته در صنایع دارویی و مواد خوراکی که صنایعی مهم در بازار سرمایه هستند؛ شیوع این ویروس اثرات متفاوتی خواهد داشت. مثلا در شرکت های دارویی که صنعت مهمی در بازار سرمایه محسوب می شوند؛ افزایش فروش محصولات به دلیل افزایش تقاضای بازار ایجاد خواهد شد که این مهم به افزایش درآمد و سودآوری خواهد انجامید. همچنین در شرکت های مواد خوراکی نیز به سه دلیل افزایش تقاضای محصولات وجود خواهد داشت:

۱. در بین مردم این دید وجود دارد که محصولات کارخانه ای پاک تر از محصولاتی است که به طور فله ای و غیراستاندارد عرضه می شود.
۲. ممکن است عده ای از مردم به دلیل ترس از شیوع بیماری؛ این برداشت را داشته باشند که شهرها قرنطینه شود و دسترسی و عرضه محصولات با اختلال مواجه گردد.
۳. این برداشت در برخی افراد وجود دارد که به منظور جلوگیری از شیوع بیماری؛ کارخانه ها و شرکت ها شیفت های کاری را کاهش می دهند که به کاهش تولید محصولات سالم و بهداشتی و کمیاب شدن آن خواهد انجامید. بدین ترتیب می توان انتظار داشت که رشد صنایع دارویی و غذایی در بازار سرمایه بتواند مقداری از کاهش شاخص بازار را جبران کند.

حوزه کسب و کارهای خرد و گردشگری

۱. کاهش خرید مردم از کسب و کارهای خرد، اعم از تولیدی و خدماتی به ویژه در فصل خرید شب عید که حیات چهار میلیون واحد صنفی و صدها هزار واحد تولیدی کوچک و خرد وابسته به آن است. با ادامه این روند و تعلیق قراردادهای کاری، ممکن است کسب و کارهای زیادی به ویژه کسب و کارهای خرد و کوچک تعطیل شده و بیکاری بیش از پیش افزایش یابد.
۲. کسب و کارهای حوزه گردشگری داخلی و خارجی (توریسم ورودی) که یکی از موتورهای اشتغال و رشد در دوران تحریم محسوب می شوند، عملاً تعطیل شده و چرخ این صنعت اشتغالزا نیز متوقف می شود و واحدها و فعالیت های فراوانی در زنجیره وابسته به آن (از جمله هتل، حمل و نقل، بالادستی ها و پایین دستی های صنعت غذا و...) آسیب دیده و کارکنان آنها ممکن است کار خود را از دست بدهند.

۳. در سنت بازار ایران، اسفندماه هم زمان فروش است و هم تسویه چک ها؛ با توجه به روند شیوع بیماری و لزوم تشدید محدودیت های تردد و سفر و...؛ پیش بینی می شود زنجیره ای از پاس نشدن چک ها ایجاد و کثیری از تجار و صاحبان حرف دچار مشکلات حاد شوند.

جولوگیری از بیکاری کارگران و ایجاد چتر حمایتی اقشار ضعیف، بهترین راهکار کاهش تقاضا است

مهم ترین موضوع در شوک سمت عرضه جولوگیری از اختلال در زنجیره تأمین است که نیازمند سیاست های تأمین سرمایه در گردش و ساماندهی نیروی کار است از سوی دیگر، بهترین راهکار برای جولوگیری از کاهش تقاضای کل، از یک سو جولوگیری از بیکاری کارگران و ایجاد انگیزه برای پرداخت حقوق ماهیانه آنها و از سوی دیگر ایجاد چتر حمایتی از اقشار ضعیف است. در این گزارش به اختصار به بررسی آثار اقتصادی شیوع ویروس کرونا و ارائه برخی راهکارها جهت مدیریت آثار اقتصادی و حمایت از کسب و کارهای زبان دیده پرداخته شده است. پیشنهادهای ارائه شده در این گزارش باید با ملاحظه دو نکته زیر مدنظر قرار گیرد:

۱. در پیشنهادهای حمایت از کسب و کارها، اولویت بر حمایت هایی است که منجر به حفظ نیروی کار و عدم اخراج یا تعدیل آنها شود.
۲. در پیشنهاد حمایت از اقشار ضعیف اولویت در حمایت هایی است که ضمن کنترل شیوع کرونا، منجر به کسب در آمد ثابت و تحریک تقاضای کل شود.

پیشنهاد کارشناسی برای حمایت از اقشار محروم

در قسمتی از این گزارش، درباره حمایت از اقشار محروم آمده است؛ افزایش بیکاری از یک سو و افزایش هزینه های زندگی از سوی دیگر موجب شده است به ویژه در یک سال اخیر، دهک های پایین درآمدی با مشکلات و تنگنای معیشتی روبه رو شوند. مرکز پژوهش های مجلس در گزارش های متعددی به ویژه در ارزیابی و پیشنهاد جایگزین سیاست تخصیص ارز ترجیحی به لزوم اتخاذ سیاست های معیشتی هدفمند تأکید نموده است. با شرایطی که بعد از شیوع ویروس کرونا در اقتصاد به وجود آمده است، ضرورت اتخاذ سیاست های معیشتی هدفمند بیش از پیش نمایان شده است.

شایان ذکر است اقشار محروم با توجه به تنگنای مالی برای تأمین نیازهای ضروری، قطعاً امکان تهیه اقلام بهداشتی و پیگیری درمان و سلامت خود را نیز ندارند، لذا تهیه بسته های مربوط به اقلام بهداشتی در کنار تأمین کالاهای اساسی و ضروری این خانوارها باید به صورت همزمان مورد توجه قرار گیرد. در این خصوص خانوارها را می توان به دو دسته تقسیم نمود. در ادامه این گزارش، پیشنهادهای نیز برای حمایت دولت از کسب و کارها مطرح شده است.

فایل کامل گزارش مرکز پژوهش های مجلس را از [اینجا](#) دانلود کنید.